

Lucas 2:13-14: Het lied in de nacht van Jezus' geboorte

Lucas 2 (NBV):

¹³ En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger dat God prees met de woorden:

¹⁴ 'Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die Hij liefheeft.'

1 Wat aan het lied voorafgaat

In de nacht van Jezus' geboorte verschenen er engelen met een boodschap en een lied. Dat was maar niet om die nacht op te fleuren, zoals slingers dat doen. De verschijning en het optreden van die engelen hadden een belangrijke functie: zij vroegen aandacht voor de geboorte en de betekenis van het kind Jezus.

Allereerst vroegen ze aandacht voor de geboorte van het kind Jezus. Zonder hen was die geboorte niet opgemerkt. Maar het feit was te belangrijk om onbekend te blijven. Daarom moesten zij het nieuws daarvan rondbazuinen. Vandaar dat ze naar de herders gestuurd werden. Opmerkelijk is dat ze niet naar Jeruzalem werden gezonden, naar de leiders in de hoofdstad. Daarvoor waren twee redenen: de herders waren bereikbaar, want om hun kudde goed te kunnen bewaken sliepen ze niet of in elk geval niet allemaal; ook stonden zij ervoor open dat ze Jezus nodig hadden.

Daarnaast vroegen die engelen aandacht voor de betekenis van het kind Jezus. Daardoor kan het voor iedereen vandaag duidelijk zijn dat zijn geboorte niet maar een gebeuren uit het verleden is. Dan zou die geboorte maar beperkte waarde hebben en kon je die voor kennisgeving aannemen. Door hun lied gaven de engelen beknopt aan hoe veelomvattend de betekenis van die geboorte is voor alle tijden. Daardoor kunnen ook wij daar warm voor lopen.

In de verzen vóór onze tekst wordt eerst verteld hoe een engel bij de herders kwam staan en hun het goede nieuws vertelde: 'Vandaag is in de stad van David voor jullie een redder geboren. Hij is de messias, de Heer.' (Lucas 2:9-12) De tekst vervolgt dan zo: 'En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger.' Die ene engel was dus nog maar amper uitgesproken of daar waren die vele engelen. De herders hebben hen kennelijk niet zien aankomen.

Die engelen zeiden samen enkele leuzen. Je kunt erover twisten of ze echt zongen of dat ze hun tekst luidkeels scandeerden. In elk geval werden ze verstaan door de herders. De engelen moesten hun vreugde over Jezus' geboorte dus niet voor zichzelf houden, want dan hadden ze net zo goed in de hemel kunnen blijven. Het moest en moet altijd en overal bekend zijn: het beloofde kind is geboren, met alle gevolgen van dien voor hemel en aarde alsook voor de mensen.

2 Het lied wordt gericht tot de hemel

'Eer aan God', riepen de engelen, gloria Deo. Er staat dus niet 'Ere zij God', zoals in de oude vertaling van het NBG staat, want dan wordt een wens uitgesproken. Op zich kan het zo vertaald worden, want er staat in het origineel geen werkwoord. Als toch een werkwoord ingevuld moet worden, kies ik voor 'is': 'Eer is aan God'. Daarmee wordt deze uitspraak een vaststelling: 'aan God komt alle eer toe'. En waarom? Om die geboorte in Betlehem.

Op zichzelf is het onbegrijpelijk dat die geboorte en Gods eer met elkaar verbonden zouden zijn. Dat geboren kind is immers niks bijzonders. Het ligt daar, in doeken gewikkeld, net als alle baby's in die tijd, of ze nu rijk of arm zijn. Bovendien ligt het in een kribbe, zoals vaker bij de armen zal zijn gebeurd; dat was nu eenmaal praktisch. Het kind verkeerde dus in hele gewone omstandigheden en was net als vele andere baby's.

Toch konden de engelen terecht zeggen: 'Om dat kind komt God alle eer toe'. Waarom? Omdat God met dat kind een nieuw begin maakte. Dat blijkt uit de boodschap die aan het lied van de engelen is voorafgegaan. Die boodschap gaf een verklaring van het lied. Je kunt het ook anders zeggen: dat lied laat de reikwijdte zien van die boodschap. Het kind is namelijk de toegezegde zoon van David! Hiermee wordt duidelijk: door die geboorte gaat een wereld open. De profeten hadden immers grootse beloften uitgesproken: die ene zoon van David zou alles nieuw maken, die zou de hemel op aarde brengen!

Wat er die bewuste nacht gebeurde, kun je daarom vergelijken met Gods scheppend optreden in het begin van de geschiedenis. Bij die gelegenheid was er eveneens sprake van juichende engelen. Kijkend naar Gods scheppend werk waren ze zo enthousiast dat ze 'samen jubelden...en uitschreeuwden van vreugde' (Job 38:7). Toen werd de grondslag van de geschiedenis gelegd. En nu zijn er weer enthousiaste engelen, want de kerstnacht was het begin van een onvoorstelbare vernieuwing.

Daarom was het vanzelfsprekend dat de engelen die nacht riepen: 'Eer aan God!' Het is waar, in Betlehem was er niks indrukwekkends te zien: er lag een baby die er net zo uitzag als andere baby's. Maar die baby vormde het tastbare bewijs: God geeft de geschiedenis een ongekennde wending.

Daarom kreeg God in die nacht alle eer. Dat strookt overigens niet met de manier waarop tegenwoordig kerst gevierd wordt. Daarbij staat vaak de mens en de sfeer centraal. Op zich is er natuurlijk niks mis mee dat we oog hebben voor sfeer. Maar waar het met kerst om gaat, is wat GóD via dat kind aan het doen was. Vandaar die juichkreet van de engelen, die alle aandacht op God richtten. Laten wij met die juichkreet instemmen en dus de lof op God zingen, want door Jezus' geboorte heeft Hij een beslissende stap gezet naar zijn glorieuze toekomst.

De engelen voegden aan die eerste leus toe: '(Eer aan God) in de hoogste hemel' (in excelsis). Waarom ze dat zo zeiden? In de hemel troont God met zijn engelen. Vooral daar moet Hij dan ook geprezen worden. Dat gebeurt altijd al, weten we uit de Bijbel. Zo wordt in het boek Openbaring telkens in de hemel de lof op God gezongen, bijvoorbeeld: 'Ze bogen zich diep neer voor de troon en aanbaden God met de woorden: 'Amen! Lof, majesteit en wijsheid, dank en eer en macht en kracht komen onze God toe, tot in eeuwigheid. Amen.'" (7:11-12). De engelen zijn er verrukt over wie God is en wat Hij doet. En zeker die nacht waren ze enthousiast. In die voederbak lag het tastbare begin van een grootse vernieuwing. Daarom zeiden de engelen bij Betlehem tegen hun collega's boven: 'Aan God alle eer!' Het is zaak dat wij deze leus overnemen, want God in de hemel hoort evengoed door ons geprezen te worden. En dat temeer omdat de zaak die bezongen wordt, ons regelrecht aangaat.

3 Het lied bezingt de vrede

'Vrede op aarde', zongen de engelen. Deze uitspraak is misschien wel de bekendste uit de Bijbel. Maar wat wordt daarmee uitgesproken?

Vaak wordt het zo uitgelegd: 'Er komt een einde aan oorlogen en ruzies.' Deze uitleg is begrijpelijk, want vijandelijkheden richten afschuwelijke dingen aan in deze wereld. Denk aan de gruwelen in het Midden-Oosten en in Afrika. En hoeveel gezinnen gaan er niet kapot aan onenigheid. Geen wonder dat mensen hunkeren naar vrede. Geen wonder ook dat ze warmlopen voor die leus: 'Vrede op aarde.' Maar er wordt ook geschamperd: 'Er is al meer dan 2000 keer kerst geweest en nog altijd is er geen vrede: overal kom je in aanraking met haat en moord. Wie nu nog van vrede zingt, houdt zichzelf voor de gek en loopt met een blinddoek voor.'

Op deze manier doen we geen recht aan die krachtige leus van de engelen. Natuurlijk is het belangrijk dat er een einde komt aan oorlogen en ruzies. Maar er is meer.

De engelen doelen op een vrede die allesomvattend is. Zo'n vrede kan alleen God door Christus tot stand brengen. Dan moeten we er niet allereerst aan denken dat er een einde komt aan bloedvergieten en verbittering: een intern-menselijke zaak. Waar het hier allereerst om gaat is dat onze schulden verdwijnen en Gods toorn daarover. En dan komen pas in de tweede plaats de destructieve gevolgen in beeld.

Daar gaat het de engelen in hun lied om: dat het weer goed komt tussen God en mens. Op basis daarvan kunnen ook alle menselijke verhoudingen weer gaaf worden.

De komst van die vrede is een moeizame weg. Het kind Jezus moest nog volwassen worden. Na Kerst volgt nog Getsemane, waar Christus bloed gezweet heeft. Ook volgt Golgota, waar Hij het uitgeschreeuwd heeft: 'Mijn God, waarom hebt U Mij verlaten.'

De komst van die vrede gaat samen met vechten. Daar wordt gemakkelijk overheen gelezen. We hebben het in onze kerstliederen soms immers over engeltjes. Maar de engelen in de kerstnacht waren geen liefvallige baby-engeltjes. Er wordt gesproken over een hemels léger, een leger dat te zijner tijd Christus als bevelhebber zou krijgen, want vóór zijn vertrek verklaarde Hij aan zijn volgelingen: 'Ik beschik over alle macht.'

Wat waren die engelen in de kerstnacht dan ook aan het doen? Ze brachten een militair eerbewijs aan hun aanstaande generaal. Dat bewijst duidelijk dat de vrede pas via strijd bereikt kan worden.

Allereerst zal er strijd zijn tussen mensen onderling. In Matteüs 10:34-36 spreekt Christus daarover: 'Denk niet dat Ik gekomen ben om op aarde vrede te brengen. Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard. Want Ik kom een wig drijven tussen een man en zijn vader, tussen een dochter en haar moeder en tussen een schoondochter en haar schoonmoeder; de vijanden van de mensen zijn hun eigen huisgenoten!' Deze strijd is overigens niet Christus' éinddoel. Hij beschrijft hier de weg die Gods kinderen vaak moeten gaan. Hun keuze voor Hem wordt hun lang niet altijd in dank afgenomen, maar kan in hun omgeving spanning oproepen en verwijdering brengen.

Daarnaast zal er ook strijd zijn tussen engelen onderling. Daarvan vertelt de apostel Johannes in Openbaring 12:7-9. Daar geeft hij een angstaanjagend visioen weer: 'Toen brak er oorlog uit in de hemel. Michaël en zijn engelen bonden de strijd aan met de draak. De draak en zijn engelen boden tegenstand maar werden verslagen; sindsdien is er voor hen in de hemel geen plaats meer. De grote draak werd op de aarde gegooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en die de hele wereld misleidt. Samen met zijn engelen werd hij op de aarde gegooid.'

Johannes vertelt hier hoe de beslissing is gevallen. Dat was vóór de aankomst van Christus in de hemel. Toen werd Satan uit de hemel verwijderd; daardoor kan hij daar niet meer als aanklager optreden. Intussen is die strijd tot op zekere hoogte nog altijd gaande. De demonen doen hun uiterste best Gods kinderen te verleiden. Ook veroorzaken ze allerlei verschrikkingen op aarde. Maar gelukkig zijn daar ook de engelen, die Gods kinderen beschermen.

De apostel Paulus geeft in Efeziërs 6:12 aan dat we met deze realiteit rekening moeten houden: 'Onze strijd is gericht....tegen hemelse vorsten, de heersers en de machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen.'

Dat alles maakt duidelijk dat de vrede iets van de toekomst is. Maar opmerkelijk in het lied is: de engelen zien die vrede al voor zich, want ze poneren: 'Vrede op aarde.' Zij zijn zeker van de uitslag.

En geen wonder, Jezus' geboorte is beslissend: God doet nu eenmaal geen half werk. De pasgeborene mag nog een kwetsbare baby zijn en een onmenselijk zware taak tegemoet gaan, de engelen zijn ervan overtuigd: Hij zal het klaarspelen. Daarom komen ze ook met hun triomfantelijke leus: 'Vrede!' Wij kunnen nog meer overtuigd zijn van de goede uitkomst. Want wij leven veel later in de geschiedenis. De engelen zagen alleen een doorsnee-baby in een voederbak. Onze tijd is na Golgota; ook weten wij ervan dat Christus naar de hemel is gegaan en daar bij God op de troon zit. Daarom kan het voor ons buiten kijf zijn: er komt vrede op aarde. Sterker nog, we mogen van die vrede al een voorproef ervaren, doordat we nu al van Gods vergeving en zorg kunnen genieten.

4 Het lied wordt gericht tot de aarde

'Voor alle mensen die Hij liefheeft', zongen de engelen ten slotte. Daarmee spraken ze uit wie van de vrede gaan profiteren die God door Christus tot stand brengt. Dat zijn niet automatisch alle mensen zonder uitzondering, maar alleen die mensen die door God bemind worden, dus zij 'in wie Hij een welgevallen heeft' (Willibrord-vertaling). Hiervan wil ik twee dingen zeggen.

Allereerst is het onvoorstelbaar dat Gods liefde ooit naar ons zou uitgaan. Van onszelf zijn we on dankbaar en ontrouw. Daardoor roepen we allerlei destructieve krachten op in de wereld, terwijl die nota bene Góds wereld is. Wat we aanrichten is kort gezegd dat we de vrede ondermijnen: de vrede met God, met onze medemensen, met onszelf en met de verdere schepping.

Toch heeft God blijkens Jezus' geboorte liefde voor deze vijandig-gezinde wereld (Johannes 3:15). En dan te bedenken dat God heilig is, dus helemaal niks met het kwaad te maken wil hebben en met niets en niemand vergeleken kan worden. Dat neemt niet weg dat God onze vrede beoogt, want Hij 'wil dat alle mensen worden gered en de waarheid leren kennen' (1 Timoteüs 2:4).

Deze mensieliefde van God (Titus 3:4) blijkt al uit de opstelling van de engelen. In een bekend kinderlied wordt gesproken over engelen die in de kerstnacht 'door het luchtruim zweven'. Dat klopt niet met de feiten zoals Lucas ons die vertelt. De engelen stonden gewoon op de grond. In Lucas 2:9 wordt immers over de eerste engel gezegd dat die bij de herders stónd. Die zweefde dus beslist niet: hij stond met beide benen op de grond. In vers 13 wordt dan over die grote groep engelen gezegd dat ze zich opens bij die ene engel voegden. Ook zij stonden dus met hun voeten op de aarde. Dat is nog een extra teken ervan: God ziet om naar de aarde met haar opstandige bevolking.

Dat God met liefde naar de mensen omziet, blijkt natuurlijk vooral uit het kind in Betlehem. Blijkens diens geboorte en de omstandigheden daarvan was het een heel gewoon kind, niet anders dan andere pasgeborene baby's in die tijd. Dat onderstreepte de boodschap van de eerste engel aan de herders: 'Ik kom júllie goed nieuws brengen....júllie redder is geboren.'

Bovendien was de aanduiding van dat kind veelzeggend: de zoon van David. Zijn komst vervulde dus eeuwenoude profetieën. Het kind was als het ware Gods vleesgeworden trouw aan zijn veelbelovende plannen met de wereld.

Om dit alles kan het onomstotelijk vaststaan: God bekommert zich om mensen.

En dan nu het tweede: wanneer profiteren we van de goddelijke liefde? Wanneer kan ik er zeker van zijn dat God zich speciaal over mij ontfermt? Het is noodzakelijk dat wij onze handen ophouden voor Gods geschenk van liefde en vrede. Oftewel, er wordt van ons geloof gevraagd.

De apostel Paulus wijst er nadrukkelijk op: 'Wie zich door zijn eigen wil laat leiden, kan God niet behagen.' Willen we God behagen, willen we zijn liefde ondervinden, dan moeten we ons laten leiden door de Geest van Christus, zodat Christus in ons leeft. (Romeinen 8:8-10)

Door het geloof in Christus horen we dus bij de gemeenschap van hen die door God bemind worden en deel krijgen aan de allesomvattende eeuwige vrede.

Door de zinsnede 'Vrede op aarde voor alle mensen die Hij liefheeft' wordt ons dus enerzijds een geweldig uitzicht geboden: een eeuwig en vreugdevol leven in complete harmonie met God en mensen, bedoeld voor iedereen, want God zoekt het beste voor ons.

Maar anderzijds worden we impliciet opgeroepen om open te staan voor dit uitzicht, en dat kunnen we alleen doen door ons houvast te zoeken bij Christus, de mensgeworden liefde van God, bij Hem die in Betlehem als een gewoon kind is geboren.

Op die manier krijgt ons nazingen van het lied van de engelen een speciale waarde. Goed beschouwd is ons lied glorieuzer dan dat van de engelen in Lucas 2. Dat klinkt vreemd, want ons zingen is vaak behelpen, waarbij we kunnen denken aan de berijming, de melodie en onze zang-kwaliteit.

Toch moeten we niet gering denken over de waarde van ons zingen. Engelen zijn immers maar diénaren. Natuurlijk, ze zijn indrukwekkend, want ze weerspiegelen Gods glorie; als mensen met hen in aanraking komen, worden ze dan ook vaak bang. Maar tegelijk is het een feit: het is God begonnen om zijn kinderen. De engelen treden in de nieuwtestamentische geschiedenis dan ook al meer naar de achtergrond. Bij Pinksteren ontbreken ze zelfs helemaal.

Zo moet het lied van de engelen ons in beweging brengen: we hebben alle reden dankbaar te zijn voor de veelomvattende betekenis van Christus' komst in de wereld. Zijn komst maakt namelijk duidelijk dat God uit is op vrede en dat Hij zijn liefde aan ons kwijt wil. We doen er goed aan ons door Hem met zijn veelbelovende toekomst te laten raken, zodat we met overtuiging kunnen zeggen: 'Alle eer aan God'.